

A müncheni nemzetközi pszichológiai congressus.

Augusztus 4-én a müncheni aula fontos nemzetközi összejövetel színhelye volt. A harmadik nemzetközi pszichológiai congressus tartotta ott gyűlését *Stumpf* tanár elnöklete alatt s *Landmann* lovag, bajor közoktatásügyi minister hivatalos részvétele mellett.

Ezelőtt két évvel, 1889-ben tartotta a congressus Párisban első összejövetelét: akkor még hivatalos czíme physio-pszichológiai nemzetközi congressus volt, de három évvel később a londoni congressus szervezői úgy találták, hogy ez a név igen szorosan körülírt tudományos irányzatot jelent s kizár a programmból több oly kérdést, melyek abban joggal szerepelhetnek. Tehát a physiologiai elnevezést „tapasztalati“-val cserélték fel, értvén ez alatt oly pszichológiát, mely a tények methodikus és inductív észleletén alapszik.

Ez idén aztán a müncheni congressus ezt a jelzõt is törölte elnevezésébõl s maradt egyszerűen pszichológiai congressusnak, egyesítve mindazok munkálkodását, kik új világot vethetnek a lelki életre s mélyebben avatkoznak bele mechanismusa részleteibe. Tehát ethnologusokat, lingvistákat, paedagogusokat, historikusokat, sociologusokat, jogászokat, criminalistákat, orvosokat, anatomusokat, élettani tudósokat, aesthetikusokat stb. A psychikai jelenségek egyetlen kategóriája sem maradt kizárva e széles alapon szerkesztett programmból, melyben még a telepathia vizsgálódásai is helyet kaptak s ép úgy minden módszer, az introspectiv módszer úgy, mint más egyéb.

Mindjárt az első ülésen *Richet* tartott feszült érdeklődéssel kísért előadást a *fájdalomról*, biológiai szempontból, melyben kimutatta, hogy a fájdalom mindig erős vagy anormális ingerlés eredménye. *Liszt Ferencz* pedig a büntető beszámíthatóság kérdését ismertette, tartózkodva minden metaphysikai csapongástól.

Összesen 440 tag vett részt a congressuson s 160 felolvasás történt. Természetes, hogy ily körülmények közt osztályokká kellett alakulni s csak kevés számú és különösen érdekes felolvasás maradt az augusztus 5-én és 7-én tartott két összes ülésnek fentartva. Öt osztály alakult a következő keretekben: 1. Az agy boncz- és élettana. Az érzékek physiologiaja és psycho-

logiája. Psycho-physika. 2. A normális egyén psychológiája. 3. Psychopathologia és büntető anthropologia. 4. Az alvás, az álm, a hypnotikus és más hasonló állapotok lélektana. (Itt találtak helyet a telepathia körébe tartozók utatások is.) 5. Összehasonlító lélektan. A neveléstanra alkalmazott lélektan (a gyermek psychológiája).

Figyelemreméltóbb tárgyai voltak az első osztályban tartott fölulvasásoknak a következők:

Flechsig Pál tanár *az emberi agy összekapcsoló centrumairól* (Über die Associationscentren des menschlichen Gehirns). E tanulmány alapeszméje a kéreg-centrumok vagy kéreg-zónák közt fölállított megkülönböztetés: motor-központokra és összekapcsoló központokra. A legelső központok, melyek kifejlődnek, azok, a melyek az érzékszervekkel állanak összeköttetésben. Az érzéklési zónák száma négy; egyikben végződnek a tapintási és általános érzési idegek, a másodikban a szaglási idegek, harmadikban a látási idegek, negyedikben a halló-idegek. Ezek a különböző tájak az újszülöttnél még el vannak szigetelve egymástól, csak az általános érzet és a szaglászónája kapcsolatosak egymással. Az újszülöttnél tehát több különböző tájakra osztott öntudata van, s különböző nemű észrevételei nem kapcsolódhatnak össze.

Edinger tanár azt a kérdést vetette fel, vajjon *a psychologia húzhat-e hasznát az agyboncztan jelenlegi állásából?* (Kann die Psychologie aus dem heutigen Stande der Hirnanatomie Nutzen ziehen?) Azt igyekezett bizonyítani, hogy a magasabb nevropsychologiai processusokat csak az alsóbb processusok tanulmányozása útján érthetjük meg, hol a viszony szabatosabb az organum és a functio közt. Már széleskörű ismereteink vannak az állati rendben és bizonyos alsóbbrendű állatoknál az idegrendszer alkatáról, s ez az alkat maga elég, hogy föltárja előttünk annak functióit. Az idegrendszer anatómiája igen hasznos segédeszköze lehet a psychológiának, de csak az alatt a föltétel alatt, ha mindennek előtt nem a legbonyolultabb ideg-mechanismusokat. hanem ellenkezőleg a legegyszerűbbeket és legelemibbeket tanulmányozzuk.

Az öntudat érzéki alapjairól (Die materiellen Grundlegen des Bewusstseins) értekezett *Obersteiner*, ki szerint nincs bizonyítva, hogy az agykéreg lenne az öntudat székhelye, még kevésbé bizonyos, hogy az előagy lenne az értelmiség székhelye.

Tanulságos volt *dr. Hering* tanulmánya is: *minő mértékben feltétele a centripetal idegek integritása az önkéntes mozgásnak?* (In wie weit ist die Integrität der centripetalen Nerven eine Bedingung für die willkürliche Bewegung?). A peripherikus izgatások megsemmisítése — mondta *Hering* — magával vonja az önkéntes mozgás teljes eltűnését. daczára annak, hogy az idegközpontok megtartják izgathatóságukat, s a motor-idegek jó vezetői maradnak a centrifugal izgatásoknak.

Még *Wedensky* járult adatokkal a központi beidegzés ismeretetéséhez, *Sham* pedig az agy és a lélek viszonyára vonatkozó hypothesiseket ismertette; végre *Kaes* egy kétéves microcephal leány és egy huszonötéves macrocephal törpe nő agykérgének rosttartalmáról nyújtott részletes felvilágosításokat.

A második osztály programja köréből főlelmitjük *Bezold* előadását: *egy folytatatólagos hangsor demonstrálásáról a hallási fogyatkozások kimutatására, különösen siketnémáknál, s e kimutatás jelentőségéről a Helmholtz féle elméletre*; továbbá *Stern*-ét *a változások felfogásáról. Külpe*-ét *a figyelem befolyásáról az érzet intenzitására*. Ezekon kívül még felolvasásokkal szerepeltek: *Heinrich: A figyelem és az érzékszervek működése, különös tekintettel a szemre*; *Brentano: Az érzet tanához*; *Ebbinghaus: Közlemények a valódi és hamis esetek psychophysikai módszeréhez*; *Taverni: A szemek daltonismusával analog állapotról a többi külső emberi érzékszervekben*; *Wadsworth: Tanulmányok a színészrevételről, különös tekintettel a hiányos színlátásra stb.*

Sommer és *Preyer* a gondolatolvasást és a graphológiát is szőnyegre hozták a congressuson; előbbi egy felolvasásában, melyben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a gondolatolvasás igen finom és igen rejtett mozgások észrevételéből áll, s annak tudományos méltatásához szükséges, hogy ezeket láthatókká és megmérhetőkké tegyék. E célból egy új készüléket is szerkesztett, melyet psychographnak nevez. Utóbbi azt fejtegette, hogy az írásban feltáruló jellemet hogyan lehet tudományosan kimagyarázni.

Az értelmi funkciók psychológiájához *Philippe*, *Flournoy*, *Ferrari*, *Waschide*, *Courtier*, *Marty* és *Hirth* járultak igen becses adalékokkal; míg *Sollier* azt mutatta ki, hogy a vegetatív élet szerveiből származó impressiók alkotják az erkölcsi személyiség

alapját; azok pedig, melyeket érzékeink nyujtanak, különösen értelmi személyiségünk fejlesztéséhez járulnak.

Jeles tudósok tárgyalták a paedagogia és a gyermeki psychologia több alapvető kérdését is a congressuson; továbbá a népsychologia, morál és sociologia főbb elveit. *Lipps* „Aesthetischer Eindruck und optische Täuschung“ cím alatt igen érdekes taglalásába bocsátkozott azon viszonyrak, mely az aesthetikai benyomásokat és az optikai illusiókat egyesíti. Aesthetico-mechanikai elméletét adta az optico-geometriai illusióknak s példaként a dór oszlopot választotta. Az optico-geometriai illusiók ítéletbeli vagy helyesebben összehasonlításbeli illusiók s onnan erednek, hogy a mértani formák összehasonlítása eredményeit meghamisítja egy mechanikus mozgás elképzelése, mely a formák észrevételével jár.

A kilenczedik szakosztály működési körébe esett a psychopathologia. Itt *Strumpel* az emlékezet betegségeiről tartott előadást, *Janet* és *Aschaffenburg* után pedig *Grashey* fejtette ki a melancholikus eszmék genesisét. Ez — úgymond — a tudalmi kör megszűkülése által okozott levertség kifolyása, melyből ki van zárva minden oly képzet, melynek hangulata vidám. Természetes, hogy a folyton fájdalmas gondolatokkal küzdő lélekben a gondolatok utoljára maguktól is föltámadnak. A tudalom körének ez a megszűkülése különben a betegek gyöngeségi állapotának és depressiójának a következménye.

További sorban *Löwefeld* a zenei fixa ideákkal foglalkozott, *Jäger* tanár az akarat betegségeit sorozta egy monographiában három kategóriába: abulia, hyperbulia és dysbulia néven; *Müller* az öngyilkosságokat tette tanulmánya tárgyává, melyeknek legrendszerintibb okát az alcoholismusban kereste, végre *Crocq* a psychopathikus átöröklésről szólt. *Näcke* pedig azon reflexiói eredményeit közölte a congressussal, a melyek szerint a büntettes psychológiáját felfogni kellene. Hogy egy homogén csoportot kapjunk, először is ki kellene abból küszöbölni minden alkalmi büntettest, minden indulati büntettest s csak a szokásszerű büntetteseknél kellene maradnunk. Azután kizárandók volnának az epileptikusok, a tébolyultak, a csenevészek, s így jutunk el arra a következtetésre, hogy a többi büntettes legnagyobb része ugyanazon legalacsonyabb társadalmi rétegbe tartozik, s hogy az őket physiologiailag jellegző vonásokat közösen bírják azokkal, kik

ugyanazon társadalmi színvonalon állanak, ugyanazon értelmi fejlettség fokán és mégsem delinquensek. De ezek a vonások jobban kidomborultak a büntetteseknél s a környezet, melyben élnek, a többi büntettesekkel való érintkezései még erősebben domborítják ki ugyanazon vonásokat. Kitűnik ebből, hogy nem lehet a büntettesek specialis psychológiáját construálni, habár sok tekintetben psychikai alkatuk különbözik is a becsületes emberektől.

Utoljára hagytuk a congressusnak az alvás és álom psychológiájára, a hypnotikus állapotokra s a telepathia tüneténeire vonatkozó munkálatait. *Rosenback* „Der Mechanismus des Schlafes“ című közleményében kifejtette azokat az okokat, melyek meggyőzték őt arról, hogy az álom mechanizmusa psychologiai rendű mechanizmus. Hogy önkéntes actus folytán alszunk el, vagy legalább sikerül bizonyos esetekben elaludnunk ugyanolyan actus folytán, mint a melylyel figyelmünket önként képesek vagyunk leszerelni, gyöngíteni, s öntudatunkat csökkenteni. Általában a mi az álmot előidézi, az a belső feszültség változása, s ez a változás mindig azonos lényegében egy akarat-actussal.

Másodikul *Römer* közölte a congressussal kísérleteit a nap különböző időpontjaiban, részint huzamosabb, részint megrövidített álom után tapasztalható alkalmazkodó képességünkről. Az értelem működése élénkebbnek látszik a felébredés után két, mint egy órával. Az álom normális tartamának megrövidítése is igen különböző hatályokkal bír, a szerint, a mint az esti vagy reggeli álom szenved rövidülést, s a szerint, a mint oly egyénnel van dolgunk, kiknek mélyebb álma reggelre vagy estére szokott esni.

Érdekes thema volt a *Sante de Sanctis* dr.-é, ki az álomközben tapasztalt felindulások visszhangját elemezte a fölébredtek öntudati állapotában és megfordítva az éber állapotban átélt emotiók újra feltünését az álomban. Tanulmányai egyiránt vonatkoztak normális egyénekre, tébolyultakra és büntettesekre. Az eredmények igen eltérők voltak a megfigyelt egyének kategóriája szerint. Az éber állapot emotiói rendszerint nem térnek vissza az álomban, ha a lelki működés nem nagyon intensív az alvás alatt. Csak élénken átértett indulatok térnek vissza álomközben. Az igen heves indulatok s melyek az organismust kimerítették, ritkán térnek vissza az álomban; néha ép ellentétes indulatok váltják fel. Külön indulat emlékezést tételez föl az értekező.

E tárgygyal kapcsolatosan terjesztette elő *Mourly Vold*

tanár is megfigyeléseit az álom látási képzeteiről. Kísérletei abból álltak, hogy alvás előtt valamely kis színes tárgyra nézetett merően. Constatálta, hogy ritkán tűnt újra fel az a tárgy az álom alatt, a maga formájában, méreteiben és színében. E három elem általán különválnak.

Milne-Bramwell észleletei három pontra szorítkoztak: 1. az alvajárók időméréseire; 2. a hypnotikus kezelés orvosi értékére s a hypnotismusnak a sebészet terén való alkalmazására, s 3. a hypnotizált egyének automatismusára.

Csak érinteni kívánjuk a többi értekezések tartalmát. *Janet* a hypnotizálható egyének irányításának szükségére mutatott rá s azt synthetikus képességeik gyöngeségének tudja be. *Lloyd Tuckey* chronikus alcoholismus esetei hypnotismus által való kezelésének statisztikáját mutatta be, *Wetterstrand* pedig a hysteria és más idegbajok kezelésében a meghosszabbított mesterséges álom alkalmazásával, minden suggestio közbejötté nélkül elért kedvező eredményeket. Erre vonatkozott *Hecker* összehasonlító tanulmánya is a pszichikai kezelésmód különböző formáiról, melyeket egybevetett a hypnotikus gyógymódokkal, s úgy találta, hogy csak az eszközök térnek el, az elv ugyanaz marad: elfordítani a lelket a betegség gondolatától, kiirtani, megsemmisíteni azt benne s a figyelmet valamely úton-módon a gyógyulás gondolatára centráltni.

Flournoy mellett — ki az összefüggő egészet képező metaphysikai rendszerek vagy irodalmi művek alkotásával foglalkozó bizonyos mediumok subconsciens képzelődésére irányozta vizsgálódásait — még *Sidgwick* vitatta *Lehmann* és *Hansen* nézeteit a gondolatátvitel kísérleteinél elért sikeres eredmények okai felől. Ez utóbbiak azokat a kísérletezőket öntudatlan és önkénytelen suttogásainak tulajdonítják. *Sidgwick* megengedi, hogy ez bizonyos esetekben fontos tényező lehet, de nem olyan, a mely megfejtethné azokat az eseteket is, a midőn a kísérletező és a medium külön szobákban vannak elhelyezve.

Említsük még a congressus egy hölgytagjának, *Sidgwick* asszonynak jelentését a normalis egyének által éber állapotban tapasztalt hallucinatiókról. Kutatásainak anyaga 17,000 egyénre terjedt ki, kik közül minden tizedik egy vagy több hallucinatiót észlelt. Minde hallucinálások összeesnek valamely valóságos eseménynyel, (p. o. valakinek halála) és pedig 292-szerte több

esetben, mint azt a valószínűségi számítás sejteni engedné. A jelentés tehát a telepathia lehetősége mellett foglal állást.

Természetesen az itt felsoroltak korántsem merítik ki még a congressus működésének teljes anyagát, melyben ezúttal túlnyomólag a németek vettek részt, mint a hogy Londonban az angolok, Párisban a francziák szerepeltek tekintélyesebb számmal. Az 1900-ik évre *Ribot* és *Richet* elnöklete alatt Párisba kitűzött közelebbi congressus szervezetével szemben azonban már is általános az óhaj, hogy annak szorosabban egységes jellege biztosíttassék s egy szervező bizottságra ruháztassék rá a tárgysorozat megállapításának a feladata. Szerintünk sem fér semmi kétség ahhoz, hogy ha a congressus magas tudományos és gyakorlati feladatainak meg kíván felelni, akkor a tanácskozásnak nagyobb tért kell juttatnia keretében, s különösen arról kell gondoskodnia, hogy egyes fontosabb kérdések megvitatása körül összpontosítsa az érdeklődést, melyek napirendre tűzve, tájékozással szolgáljanak a kifejlendő viták egész menetére.

—ó—

* * *

„*A magyar nemzet története*“ millenniumi kiadásának IV. kötete hagyta el a sajtót *Szilágyi Sándor* szerkesztésében, az „Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat“ kiadásában.

Ez a kötet, mely ép oly díszes és izléses kiállítású, mint az előbbiek, az 1440-től 1526-ig terjedő időszakot, a Hunyadiak és Jagellók korát foglalja magában, *Fraknói Vilmos* tollából. „A középkor alkonya és az újkor hajnala az a nyolczvanhat esztendő“ — mint a jeles történettudós írja — s telve a legjelentősebb eseményekkel, melyek a történet-philosophiai látkör elé tág mezőket nyujtanak, a történetkritikai felfogást erős próbára teszik. Ennek a nagy feladatnak Fraknói rátermett egyénisége teljesen meg is felel, mélyreható tekintete vizsgálni tudja az események rejtett rugóit, elmélyedni képes azok elmosódó hátterébe, s a kép, melyet így tár elénk, teljes plastikájában, minden oldalról megvilágítva mutatja be hazánk dicsőséges korszakát, a keresztény civilizatio hősiek védelmét, a humanismus szellemének diadalát a középkor felett. A kornak ezen culturális jellemzése egy tekintélyes részét foglalja el a kötetnek s magvas